

Viešoji politika religinių bendruomenių atžvilgiu: tiesioginių subsidijų bei mokesčių lengvatų instrumentai Lietuvoje ir Latvijoje

Saulius Pivoras

*Vytauto Didžiojo universiteto Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto
Viešojo administravimo katedra*

Karolina Presniakovaitė

*Vytauto Didžiojo universiteto Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto
Viešojo administravimo katedra*

DOI:10.13165/VPA-16-15-2-04

Anotacija. Šiame straipsnyje analizuojamas populiariausių finansinių viešosios politikos instrumentų panaudojimas remiant religinių bendruomenių veiklą Lietuvoje ir Latvijoje. Siekiama nustatyti valstybinės paramos sąsajas su religinių bendruomenių postuluojamu indėliu į socialinės ir kultūros politikos tikslų įgyvendinimą. Lietuva religinėms bendruomenėms (pirmiausia tradicinėms) skiria svarbų vaidmenį socialinėje politikoje, tai įrašyta įvairiuose teisės aktuose, o Latvija nėra taip nedviprasmiškai suformulavusi panašios pozicijos. Lietuva, lyginant su Latvija, išsiskiria tuo, kad tradicinėms religinėms bendruomenėms teikia pastovias kasmetes dotacijas, susidedančias iš bazinės dalies ir kintamos dalies, kuri savo ruožtu priklauso nuo tikinčiųjų skaičiaus. Lietuvoje dotacijos tradicinėms religinėms bendruomenėms skiriamos, kaip tai oficialiai įvardijama, maldos namams atstatyti, kitoms reikmėms. Aiškiau neapibrėžus „kitų reikmių“, tampa neįmanoma tiksliai nustatyti, įvertinti, ypač kontroliuoti lėšų panaudojimo sąsają su socialinės politikos tikslų įgyvendinimu. Latvijoje pastovių dotacijų religinėms bendruomenėms nėra (išimtis – Agluonos šventvietės išlaikymo rėmimas pagal sutartį su Šventuoju Sostu), finansinė tiesioginė parama skiriama pagal konkrečiai įvardytus poreikius (konkrečių maldos namų išlaikymas ir pan.). Mokesčių lengvatos Lietuvoje ir Latvijoje didžiąja dalimi yra identiškos.

Reikšminiai žodžiai: *religinės bendruomenės, politikos instrumentai, tiesioginės subsidijos, mokesčiųmokesčių lengvatos.*

Key words: *religious communities, policy instruments, direct subsidies, tax incentives.*

Įvadas

Viešosios politikos tyrimuose tradiciškai nagrinėjami viešosios politikos tikslai arba jų sąsajos su įgyvendinimo procesu ir priemonėmis. Beje, priemonės buvo suprantamos gana įvairiai ir plačiai. Tačiau ilgainiui nusistovėjo keturių pagrindinių viešosios politikos instrumentų grupių (valdymo, organizaciniai, finansiniai ir informaciniai instrumentai) samprata. Pastaruoju metu įsitvirtinančioje viešosios politikos teorijoje didelis dėmesys skiriamas politikos instrumentų akcentui tiek politikos formulavimo, tiek įgyvendinimo stadijose (Howlett, 2011, Schneider ir kt., 2014).

Viešosios politikos instrumentų tinkamo derinio parinkimas jau politikos formulavimo stadijoje įgalina tinkamą ir veiksmingą jų panaudojimą įgyvendinimo stadijoje. Vieni svarbiausių ir dažnai taikomų viešosios politikos instrumentų, priskiriamų finansinių instrumentų grupei, yra subsidijos ir mokesčiųmokesčių lengvatos.

Šio straipsnio tikslas – nustatyti, kokie ir kokios viešosios politikos tikslai keliami teikiant valstybės paramą religinėms bendruomenėms ir kiek adekvačiai subsidijų ir mokesčiųmokesčių lengvatų instrumentai yra susieti su keliamais viešosios politikos tikslais. Atsakymas į šiuos klausimus svarbus ne tik teoriniu, bet ir praktiniu-taikomuoju požiūriu, nes jis padeda pagrįsti politikos koregavimą, gerinti politikos veiksmingumą įvertinimą arba bent sudaryti prielaidas tokiam vertinimui. Analizei pasirinktas lyginamasis Lietuvos ir Latvijos tradicinių religinių bendruomenių atvejų tyrimas, nes apskritai politika religinių bendruomenių atžvilgiu šiose šalyse dėl artimos istorinės patirties ir kitų sąlygų yra panaši, nors turi ir svarbių skirtumų. Tikėtina, kad tie skirtumai padės nustatyti subsidijų instrumento viešojoje politikoje religinių bendruomenių atžvilgiu adekvataus panaudojimo sąlygas. Šio straipsnio objektas iš esmės yra tik valstybės pripažintos tradicinės religinės bendruomenės. „Tradicinių bendruomenių“ teisinis apibrėžimas yra skirtingas Lietuvoje ir Latvijoje (Ringvee 2013), tačiau tie skirtumai nėra labai reikšmingi viešosios politikos instrumentų prieigoje, tad straipsnyje jie iš plačiau neanalizuojami. Straipsnyje nagrinėjami tik du pagrindiniai finansiniai viešosios politikos instrumentai, kuriais disponuoja centrinė valdžia, disponuojami vietos savivaldos institucijų čia neįtraukiami ir neaptariami, taip pat nenagrinėjamas ir atskiro tyrimo vertas religinio švietimo įstaigų rėmimas. Lyginamoji Lietuvos ir Latvijos analizė paremta viešosios politikos teorija, antrinių empirinių duomenų nagrinėjimu ir moksline literatūra, tiriant religinių bendruomenių bei valstybės santykius, valstybinės finansinės paramos religinėms bendruomenėms problemas.

1. Religinių bendruomenių valstybinis subsidijavimas valstybės ir bažnyčios santykių plotmėje

Valstybinės subsidijos religinėms bendruomenėms nėra savaime suprantamas dalykas. Ne visi vieningai sutaria, kad religija turi būti valstybės subsidijuojama todėl, kad visiems žmonėms jos reikia (Torfs, 2015, 237). Kita vertus, visose Europos Sąjungos šalyse religinės bendruomenės gauna valstybinę paramą, tačiau tos paramos formos, apimtis ir tikslai gerokai skiriasi. Skirtumus tarp šalių veikia valstybės ir bažnyčios santykių modeliai. Tyrėjai ES arba platesniame Europos Tarybai priklausančių šalių kontekste paprastai išskiria tris pagrindinius valstybės ir bažnyčios santykių modelius: valstybinės bažnyčios modelis, valstybės ir bažnyčios atskyrimo bei hibridinis modelis (Madeley 2015, 213). Lietuva ir Latvija kaip ir dauguma ES šalių, remiasi hibridiniu arba valstybės ir bažnyčios bendradarbiavimo modeliu (Doe 2011). Tačiau bendradarbiavimas nesuponuoja vienintelių konkrečių bendradarbiavimui taikomų priemonių. Būtent finansų ir turto valdymo srityje valstybės bendradarbiavimas su religinėmis bendruomenėmis pasiekia aukščiausių lygmenį ir yra itin reikšmingas (Doe 2011, 186–187). Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad Europos Sąjungos teisės aktuose įteisintas valstybės ir religinių bendruomenių bendradarbiavimo principas, įskaitant finansinę paramą religinėms bendruomenėms (traktuojamoms kaip NVO) (Doe 2010, 144). Tiesioginės valstybės subsidijos religinėms bendruomenėms kai kuriose ES šalyse yra išpūdingų apimčių, pvz., Belgijoje kasmet tam skiriama apie 240 milijonų Eur., iš jų 90 proc. proc. atitenka Romos katalikams (Pollock, 2014, 252). Reiktų paminėti, kad, remiantis naujausių tyrimų duomenimis, viešojo politika religinių bendruomenių atžvilgiu ES šalyse yra stipriai suartėjusi, supanašėjusi (Doe, 2011) daug labiau nei kai kurios kitos viešosios politikos. Belgų mokslininkas R. Torfs pagrįstai lyginamosios analizės perspektyvoje yra teigęs, kad valstybės parama religinėms bendruomenėms, ypač tiesioginė finansinė parama, kai yra naudojamos biudžeto lėšos, labiau pateisinama ir priimtina socialiai orientuotose gerovės valstybėse, kai tokia parama gali ir neužsiimti labiau į liberalią rinkos ekonomiką, vadinamąją minimalią valstybę orientuotos šalys (Torfs, 1998). Religinių bendruomenių (bažnyčios) vykdoma labdaringa veikla buvo pagrindinė socialinės rūpybos forma iki susidarant nacionalinei valstybei Europoje (Göçmen 2014, 150). Gerovės valstybės ištakos taip pat kildinamos iš religinių bendruomenių labdaros tradicijų. Tačiau šiuolaikiniame socialinės politikos diskurse vėl atgimė šeimos indėlio ir tradicinės labdaros, kuria užsiima būtent religinės bendruomenės, normų iškėlimas (Göçmen 2014, 155). Šiuo metu gerovės valstybės modelyje religinės bendruomenės yra valstybės finansiškai remiamos ne dėl jų savaiminio reikšmingumo arba garbingumo, bet dėl jų siekio ir pasiryžimo bendradarbiauti su valstybe įgyvendinant gerovės programas (Torfs 2007, 39–40). Kita vertus, egzistuojančių religinių bendruomenių įvairovės sąlygomis kyla subsidijavimo ir lygybės santykio problema. Iš esmės valstybės parama bet kokiu atveju reiškia diskriminavimą, nes valstybė negali remti visų religinių bendruomenių be jokio

išskyrimo. Preferencinis tam tikrų religinių bendruomenių traktavimas pateisinamas ir pagrindžiamas, tačiau tokio preferencinio traktavimo kriterijai turi būti kiek įmanoma griežtesni ir objektyvesni, kruopščiai įvertinti. Tik tokiu atveju galimas religinių bendruomenių traktavimas kaip lygių, o nelygių kaip nelygių. Nors nelygus traktavimas vis tiek visada sukels kritiškas visuomenės reakcijas (Torfs, 2015, 241). Pridurtina, kad būtent viešosios politikos požiūriu preferencinio traktavimo kriterijai santykinai lengvai randami, jais gali būti religinių bendruomenių indėlis įgyvendinant įvairius viešosios politikos tikslus. Tačiau tokiu atveju viešosios politikos veikėjams ir analitikams reikia aiškių duomenų (įrodymais paremto pagrindimo), kad tas indėlis būtų pamatuojamas ir jis atitiktų laukiamą, tikėtiną indėlį. Viena išiečių yra projektinis religinių bendruomenių veiklos finansavimas, kuris taip pat kelia problemų: kyla projektų vertinimo sąnaudų, vertintojų objektyvumo klausimas ir pan. (Torfs, 2015, 242).

Lietuva ir Latvija yra gana specifinėje situacijoje. Valstybės gerovės lygis čia nėra aukštas. Tad valstybės paramos religinėms bendruomenėms panaudojimas iš viešosios politikos perspektyvos čia turėtų būti itin atidžiai vertinamas ir kontroliuojamas. Nors paramos teikimas yra visuomeniškai priimtinas ir iš principo nėra priežasčių jį kvestionuoti, bet paramos teikimo tikslai ir kriterijai – diskusijų objektas. Taigi, išsamiau panagrinėsime valstybinio subsidijavimo ir mokesčių lengvatų mechanizmo pagrindinius savitumus Lietuvoje ir Latvijoje, po to pabandysime įvertinti, kiek tie savitumai yra susiję su religinių bendruomenių indėliu įgyvendinant viešąją politiką.

2. Dotacijų ir mokesčių lengvatų religinėms bendruomenėms skyrimas Lietuvoje ir Latvijoje

2.1. Tiesioginė parama Lietuvoje

Valstybės biudžeto dotacijos tradicinėms religinėms bendruomenėms (Romos katalikų, unitų, t. y. graikų apeigų katalikų, stačiatikių, sentikių, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, judėjų, musulmonų sunitų ir karaimų) Lietuvoje patvirtinamos kasmet priimant biudžeto įstatymą (Glodenis, 2008, 396). Religinių bendruomenių ir bendrųjų įstatymas reglamentuoja valstybės finansinę paramą religinėms bendruomenėms. Įstatyme įtvirtintas valstybės įsipareigojimas juridinio asmens teises turinčioms religinėms bendruomenėms įstatymo nustatyta tvarka teikti paramą iš valstybės biudžeto kultūrai, švietimui arba labdarai. Paramos dydis gali kisti, jis apskritai priklauso nuo religinių bendruomenių dydžio ir jų istorinio – kultūrinio statuso, tačiau yra numatytas paramos minimalus dydis, kuris yra pastoviai skiriamas (Kuznecovienė, 2005, 299). Lietuvos Respublikos Finansų ministerija valstybines dotacijas skirsto tokiu būdu – atskirai tradicinei religinei bendruomenei skiriant 2900 Eur. bazinės paramos sumą, prie minėtos bazinės paramos sumos pridėdant kintamą dalį, atsižvelgiant „į tradicinės tikybos

tikinčiųjų skaičių“ (pagal Lietuvos Statistikos departamento paskelbtą tikinčiųjų skaičių) (Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, 2015). Šis kintamos dalies nustatymo kriterijus neabejotinai problemiškas, nes jis netiesiogiai gali skatinti ne dalyvavimą religinių bendruomenių veikloje, bet tam tikros konfesijos narių skaičiaus augimą.

Nuo 1997 m. valstybės finansinė parama tradicinėms religinėms bendruomenėms yra pastovi (nuolatinė) bei skiriama kiekvienais metais, kaip minėta, numatant asignavimus valstybės biudžete. Nors kasmetes valstybines subsidijas gauna tik tradicinės religinės bendruomenės, netradicinių religijų bendruomenės taip pat gali prašyti Vyriausybės paramos kultūros ir socialiniams projektams. Registruotos netradicinės religinės bendruomenės gali veikti kaip juridiniai asmenys, tačiau neturi teisės gauti nuolatinių subsidijų arba mokesčių lengvatų. Taip pat jos neturi teisės į tam tikras socialinio ir sveikatos draudimo įmokas, socialines išmokas, tačiau gali prašyti skirti lėšų iš savivaldybės arba kitų valstybės fondų (Kuznecovienė, 2005). Siekiant aptarti konkrečią paramos dinamiką, pasitelkti ir išnagrinėti 2012–2015 m. LR Vyriausybės nutarimai „Dėl lėšų paskirstymo paskirstymo tradicinių Lietuvos bažnyčių ir religinių bendruomenių vadovybėms“. Dotacijų paskirtis, kaip juose nurodoma, skiriamos tradicinių religinių bendruomenių maldos namų atstatymui ir kitoms reikmėms. Dotacijų dydžio kaita nuo 2012 m. pateikiama 1 lentelėje.

1 lentelė. Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos asignavimai tradicinėms Lietuvos religinėms bendruomenėms 2012–2015 m.

Metai	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.
Asignavimų dydis, Eurai	488 589	488 589	488 589	637 164

Šaltinis: (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2012, 2013, 2014, 2015b).

Galima atskirai pateikti ir paramos paskirstymą tradicinėms religinėms bendruomenėms (2 lentelė).

2 lentelė. Valstybės finansiniai asignavimai 2012–2016 m. didžiausioms tradicinėms religinėms bendruomenėms Lietuvoje

Religinei bendruomenei skiriamų lėšų dydis, Eurai	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.
Romos katalikai	434 025	432 750	432 750	570 840
Stačiatikiai	25 110	25 805	25 805	33 146
Sentikiai	7154	7154	7154	8513
Evangelikai liuteronai	5966	6256	6256	7336
Evangelikai reformatai	–	4113	4142	4523

Religinei bendruomenei skiriamų lėšų dydis, Eurais	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.
Judėjai	3099	3128	3128	3193
Unitai (graikų apeigų katalikai)	2954	3041	3012	3067
Musulmonai sunitai	3360	3389	3389	3555
Karaimai	2925	2954	2954	2971

Šaltinis: (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2012, 2013, 2014, 2015b)

Lentelėje pateikiami duomenys rodo, kad didžiausią paramos dydį 2012–2015 m. gavo Romos katalikų religinė bendruomenė, kurios asignavimų dydis buvo beveik 17 kartų didesnis nei antros pagal finansavimo dydį religinės bendruomenės – stačiatikių. Pastebima, kad 2015 m. valstybės dotacijų dydis išaugo visoms tradicinėms religinėms bendruomenėms. 2012 m. 11 Lietuvos religinių bendruomenių gavo valstybės paramą (Lietuvos vyskupų konferencija, Lietuvos stačiatikių arkivyskupija, Lietuvos sentikių bažnyčios Aukščiausioji taryba, Rytų sentikių cerkvė, neturinti dvasinės hierachijos, Vilniaus sentikių religinė bendruomenė, Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios konsistorija, Lietuvos musulmonų sunitų dvasinis centras, Lietuvos žydų religinė bendrija, Kauno žydų religinė bendruomenė, Vilniaus miesto žydų religinė bendruomenė, Šv. Juozapo Bazilijonų ordino Vilniaus vienuolynas (unitai, graikų apeigų katalikai), Lietuvos karaimų religinė bendruomenė). 2013 m. paramą gavo 13 Lietuvos religinių bendruomenių, dotacijas be anksčiau išvardytų bendruomenių, bendrijų ir centrų taip pat gavo – Lietuvos evangelikų reformatų bažnyčios sinodo kolegija ir Lietuvos evangelikų reformatų bažnyčia – Unitas Lithuaniae. 2014 ir 2015 m. paramą gavo 12 religinių bendruomenių (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2012, 2013, 2014, 2015b). Religinių bažnyčių maldos namų sutvarkymui, atstatymui, remontui arba kitoms reikmėms nepastoviai, tam tikrais atvejais, skiriamos lėšos iš Vyriausybės rezervo fondo. Pavyzdžiui, 2015 m. LR Vyriausybės nutarimu „Dėl lėšų skyrimo iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės rezervo“ buvo skirta 28 962 tūkst. Eur. finansinė parama Kauno rajono arkivyskupijos kurijai dėl ekstremaliosios situacijos, paskelbtos Kauno rajono savivaldybėje, Lapių seniūnijoje, dėl grėsmės Šv. Jono Krikštytojo bažnyčiai – kultūros paveldo objektui ir lankytojams, likvidavimo ir jos padarinių šalinimo darbų projektavimo ir atlikimo išlaidoms iš dalies padengti (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2015a). Toks *ad hoc* lėšų, kartais ir pakankamai didelių, skyrimas yra motyvuotas konkrečiais sumetimais, išimtinė nepaprastąja situacija, todėl palyginus retai sutinkamas.

2.2. Tiesioginė parama Latvijoje

Latvijos Respublikos Teisingumo ministerija neturi oficialių statistinių duomenų apie Latvijos finansinę paramą religinėms bendruomenėms bendruomenėms, nes daugeliu atvejų finansinės subsidijos yra nepastovios ir kintamos (Latvijos

Respublikos Teisingumo ministerija 2015a, 2015b), tai reiškia, kad valstybė neteikia nuolatinės finansinės paramos. Religinės bendruomenėbendruomenės Latvijoje yra savarankiški juridiniai asmenys, kurie išgyvena iš savo lėšų. Valstybės skiriamas finansavimas projektams gali būti teikiamas per savivaldybes, tačiau parama skiriama vieniems fiskaliniams metams, nes tai nėra nuolatinė parama. Valstybė garantuoja bažnyčiai finansinę paramą nelaimės atveju, pvz., nukentėjus bažnyčios pastatams nuo stichinių nelaimių. Nors Latvijos religinės bendruomenės negauna kasmetės nuolatinės finansinės paramos, tačiau finansavimą gali gauti pagal atskirus religinių bendruomenių prašymus, adresuotus skirtingoms ministerijoms. Pavyzdžiui, Švietimo ir mokslo ministerija suteikia finansavimą (iš valstybės biudžeto) moksliniams tyrimams, pastatų rekonstrukcijai, nacionalinės reikšmės kultūros paminklų atkūrimui (Latvijos Respublikos Teisingumo ministerija, 2015a). Latvijos sutartyje su Šventuoju Sostu (Holy See, 2000) kalbama apie valstybės finansinę paramą Didžiajai Rygos seminarijai, taip pat ši sutartis sudarė prielaidas skirti išskirtinį valstybės dėmesį Šv. Mergelės Marijos ėmimo į Dangų (Žolinės) šventei Aglonoje – finansiškai prisidėti prie šventės išlaidų padengimo. Pati sutarties formuluotė yra labai specifinė, nustatanti, kad Latvijos valstybė įsipareigoja „prisidėti prie šventvietės išlaikymo išlaidų, susijusių su nacionalinės reikšmės įvykiais“ (Holy See, 2000). Tokia laikoma Šv. Mergelės Marijos ėmimo į Dangų šventė (rugpjūčio 14–15 d.), kurioje kasmet dalyvauja apie 100000 piligrimų (Balodis 2014).

3 lentelė. Parama Agluonos šventvietei (Šv. Mergelės Marijos ėmimo į Dangų (Žolinės) šventei Agluonoje organizuoti) Latvijoje

Metai	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.
Asignavimų dydis, Eurai	111 599	116 462	116 462	116 462	125 925

Šaltinis: (Latvijos Respublikos Teisingumo ministerija, 2015a ir 2015b).

Agluonos šventvietė yra vienintelė valstybiniu mastu, netgi tarptautinius įsipareigojimais pripažinta šventvietė Latvijoje. Latvijos valstybė turi ir detalesnį teisinį reguliavimą, draudžiantį tam tikras veiklas šventvietės teritorijoje. Čia be raštiško Romos katalikų bažnyčios leidimo draudžiama medžioklė ir žvejyba, prekyba alkoholiniais gėrimais arba kitomis pramogai skirtomis prekėmis (Balodis, 2014). Agluonos šventvietės išlaikymo (bet ne pačių bažnytinių pastatų, o labiau religinės šventės rengimo) valstybinis subsidijavimas itin yra savitas viešosios politikos požiūriu tuo aspektu, kad negalima jo vienareikšmiškai traktuoti kaip indėlio į kultūros arba paveldo išsaugojimo politiką. Viena vertus, todėl, kad finansuojama daugiau pati religinio pobūdžio šventė, o ne pati šventvietė. Taigi, mokslinėje literatūroje pastebėta, kad, pavyzdžiui, istoriniam paveldui reikšmingų bažnytinių statinių valstybinis subsidijavimas ne visada pateisinamas kultūros politikos požiūriu. Nes masiškumas, atliekant religines praktikas, gali sukelti konfliktinę priešstatą

su paveldosauginiais reikalavimais (Fornerod, 2015, 4–5). Apskritai, kalbant apie religinio tipo šventviečių, kaip reikšmingų kultūros ir paveldo objektų ir aktualių religinės praktikos centrų valstybinę globą, būtina rasti pusiausvyrą tarp paveldosaugos, kultūros vadybos, turizmo plėtros ir aktyvios religinės praktikos išlaikymo (Tsvolas, 2014, 74). Latvijai 2002 m. ratifikavus sutartį su Vatikanu, iškilo problema, nes kitos religinės bendruomenės neturėjo teisiškai įtvirtintų santykių su valstybe. Atsižvelgiant į įstatymuose įtvirtintus nuostatus santykius tarp valstybės ir religinių bendruomenių reguliuoti specialiais įstatymais, 2004 m. Ministrų kabinetas pasirašė sutartį su liuteronų, stačiatikių (ortodoksų), baptistų, sentikių, Septintosios dienos adventistų, metodistų bažnyčiomis. Vėliau konvertuojant sutartis į įstatymus buvo priimti septynių religinių bendruomenių specialūs įstatymai. Tačiau šios sutartys bei įstatymai reguliuoja tik religinių bendruomenių-bendruomenių nuosavybės klausimus, dotacijos juose nenumatytos (Balodis, 2006, Balodis, 2014).

Latvijos valstybė gali skirti lėšų valstybinės reikšmės renginiams (susijusiems ir su religinių bendruomenių veikla). Taip pat valstybė gali skirti finansavimą (iš valstybės biudžeto lėšų) tyrimams, rekonstrukcijai, nacionalinės reikšmės kultūros paminklų atkūrimui (kurie gali būti religinių bendruomenių nuosavybė). Valstybė gali prisidėti išsaugant religinių bendruomenių bendruomenių turtą, jeigu turtas naudojamas ne ekonominei veiklai vystyti, bet skirtas kultūros ir meno paveldo plėtrai (didžioji dalis kultūros paminklų priklauso katalikų, stačiatikių, liuteronų ir sentikių religinėms bendruomenėms). Taip pat valstybė (kartu su Europos Sąjungos parama) gali remti projektus. Projektų pareiškėjais gali būti ir religinės bendruomenės (pavyzdžiui, sakralinio turizmo plėtra, kurio pareiškėjas yra religinė bendruomenė). Išskirtiniais atvejais valstybė gali skirti finansavimą bažnyčių (pastatų) remontui arba atstatymui, įvertinus religinės bendruomenės-bendruomenės prašymą (Latvijos Respublikos Teisingumo ministerija, 2015b). Nenuolatinės subsidijos religinėms bendruomenėms tam tikru laiku buvo pasiekusios gana nemažų mastų, lėšos buvo skiriamos sakralinio turizmo skatinimui, bažnytinių pastatų remontui, šildymo ir nuotekų sistemų įrengimui (Balodis, 2014). Galima konstatuoti, kad išskirtinis Latvijos viešosios politikos religinių bendruomenių bendruomenių atžvilgiu bruožas – nesirėmimas pastovių valstybinių dotacijų religinėms bendruomenėms instrumentu, išskyrus Agluonos šventvietės išimtį.

2.3. Mokesčių lengvatos Lietuvoje

Remiantis Lietuvos Respublikos sutartimis su Šventuoju Sostu Romos katalikų bažnyčia, tuo pačiu ir religinė bendruomenė, atleista nuo bet kokių mokesčių (Glodenis 2008, 400). Išskyrus tuos atvejus, kai religinės bendruomenės bendruomenės vykdo grynai ekonominę, komercinę veiklą (Kuznecovienė, 2005, 298). Lietuvoje religinės bendruomenės atitinka pelno nesiekiančioms bendruomenėms

nustatytus kriterijus, todėl joms taikomi pelno nesiekiančių bendruomenių apmokestinimo reikalavimai. Atsižvelgiant į Pelno mokesčio įstatymo 5 straipsnio nuostatas (Lietuvos Respublikos Seimas, 2001) pelno mokestis mokamas nuo ūkinės komercinės veiklos pajamų, kurios nėra tiesiogiai skirtos viešuosius interesus tenkinančiai veiklai finansuoti: 1. Jeigu pajamos neviršija 300 000 Eur.Eur., tai 7250 Eur.Eur. apskaičiuoto apmokestinamo pelno daliai taikomas 0 proc. mokesčio tarifas, likusiai apskaičiuoto apmokestinamo pelno daliai taikomas 15 proc. mokesčio tarifas. 2. Jeigu pajamos viršija 300 000 Eur.Eur., tai visas apmokestinamasis pelnas, kuris nėra skirtas viešąjį interesą tenkinančiai veiklai finansuoti, apmokestinamas taikant 15 proc. proc. pelno mokesčio tarifą. Pelno mokesčio įstatyme gautos religinių bendruomenių pajamos išskiriamos į:

1. Pajamos už parduotas materialines vertybes: prekes, ilgalaikį, trumpalaikį turtą.
2. Pajamos už suteiktas mokamas paslaugas: švietimo paslaugas, paskaitas, leidinius.
3. Pajamos iš turto nuomos.
4. Pajamos už banke laikomas lėšas (jei mokestiniu laikotarpiu turi ūkinės komercinės veiklos pajamų).
5. Pajamos už parduotus vertybinius popierius.
6. Pajamos už parduotą turtą (turtas galėjo būti įgytas kaip parama, kompensacija ar paveldėjimo būdu).
7. Pajamos už sielovadinę, misionierišką, švietimo ir karitatyvinę veiklą, rinkolekcijų ir dvasinių pratybių namų veiklos pajamos.
8. Kitos pajamos (Lietuvos Respublikos Valstybinė Mokesčių inspekcija, 2015).

Neapmokestinamos pajamos tų asmenų, kurie dirba religinių bendruomenių ir bendrijų centruose, jei atlyginimą jie gauna iš surinktų tikinčiųjų aukų, labdaros. Ši išimtis negalioja asmenims, atliekantiems statybos darbus. Religinių bendruomenių gauta parama gali būti apmokestinama, kai: 1. Gauta parama buvo panaudota ne pagal Labdaros ir paramos įstatyme nustatytą paskirtį. 2. Per mokestinį laikotarpį iš vieno paramos gavėjo gautos lėšos sudarė daugiau nei 250 MGL (Lietuvos Respublikos Valstybinė Mokesčių inspekcija, 2015). Apskritai, konstatuotina, kad netiesioginės paramos mokesčių lengvatų pavidalo religinėms bendruomenėms bendruomenėms Lietuvoje praktika yra pakankamai išvystyta, tiksliai ir aiškiai atskirtos apmokestinamos ir neapmokestinamos pajamos.

2.4. Mokesčių lengvatos Latvijoje

Remiantis Latvijos sutartimi su Šv. Sostu, numatomos mokesčių lengvatos katalikų religinei bendruomenei, tačiau nėra tokios vienareikšmiškos atleidimo nuo bet kokių mokesčių sąlygos kaip Lietuvoje. Latvijos teisės aktai nenumato nuolatinių finansinių dotacijų religinėms bendruomenėms, tačiau nuolatinė valstybės

parama numatoma mokesčių lengvatomis. Latvijos Vyriausybė nėra įvedusi privalomojo reikalavimo religinėms bendruomenėms registruotis. Tačiau įstatymas registruotoms religinėms bendruomenėms numato juridinių asmenų statusą, galimybę turėti turto, atlikinėti finansines operacijas, naudotis mokesčių lengvatomis (Republic of Latvia, 2008).

Latvijos nekilnojamojo turto mokesčio įstatyme numatyta, jog religinės bendruomenės turima nuosavybė, naudojama religinėms reikmėms, neapmokestinama (Latvijas Republikas Saeima, 1997). Latvijos pridėtinės vertės mokesčio įstatyme numatyta, kad religinės bendruomenės atleidžiamos nuo pridėtinės vertės mokesčio teikiant religines paslaugas (krikščynos, laidotuvės, vestuvės ir pan.) (Latvijas Republikas Saeima, 2012). Įstatymas nustatė ir piniginių perlaidų bei dovanojamų lėšų atleidimą nuo pridėtinės vertės mokesčio. Latvijos įmonių pelno mokesčio įstatymu nustatyta, jog įmonėms, aukojančioms religinėms bendruomenėms, su Finansų ministerijos leidimu gali būti leidžiama išskaičiuoti iš apmokestinamų pajamų ir nemokėti pelno mokesčio už 85 proc. aukojamos sumos. Ši mokesčio lengvata netaikoma įmonėms, turinčioms skolų už praėjusius finansinius metus. Įstatyme numatyta mokesčio lengvata negali viršyti 20 proc. viso įmonės pelno mokesčio (Balodis, 2014, Latvijas Republikas Saeima, 1995). Svarbu pažymėti, kad religinės bendruomenės Latvijoje gali būti atleistos nuo kai kurių mokesčių remiantis tuo pagrindu, kad jos turi specialų visuomeniškai naudingų bendruomenių statusą. Šį statusą, remiantis specialios Visuomeniškai naudingos veiklos komisijos išvada, suteikia Latvijos Finansų ministerija. Remiantis R. Balodžio duomenimis, palyginus nedidelė registruotų religinių bendruomenių Latvijoje dalis (mažiau nei 20 proc.) turi ir visuomeniškai naudingą veiklą vykdančios bendruomenės statusą (Balodis 2014). Šis teisinis reguliavimas yra svarbus tuo, kad registruota religinė bendruomenė nėra automatiškai pripažįstama labdara arba apskritai viešąjį interesą tenkinančia veikla užsiimančia bendruomenė, kaip iš esmės yra Lietuvoje. Religinių bendruomenių metinio atsiskaitymo sąlygose Latvijoje numatytas reikalavimas kiekvienais metais pateikti metinę ataskaitą. Jeigu religinės bendruomenės pajamos iš ūkinės, ekonominės veiklos per ataskaitinius metus viršija 40 000 Eur., reikia pateikti metinę ataskaitą, kurioje būtų pateikta informacija apie balansą, pajamas ir išlaidas, informacija apie aukas. Jeigu per ataskaitinius metus religinės bendruomenės pajamos neviršija 40 000 Eur., tuomet Finansų ministerijai reikia pateikti ataskaitą su pajamų ir išlaidų informacija ir informacija apie aukas. Laikantis valstybės numatytų atsiskaitymų reikalavimų, religinės bendruomenės turi pateikti visus kvitus ir sąskaitas, susijusias su aukų gavimu, dovanojamomis lėšomis. Religinės bendruomenės taip pat turi pateikti informaciją apie pajamas iš religinės veiklos, arba lėšas, gautas už religinių paslaugų teikimą. Metinėje ataskaitoje taip pat turi būti pateikta informacija apie išlaidas, susijusias su religinėmis paslaugomis, darbuotojų atlyginimais, darbo užmokesčiu ir kt. (Latvijas Republikas Ministru kabinets, 2006). Latvijoje mokesčių lengvatų religinėms bendruomenėms taikymo principai ir lengvatų visuma yra panaši, kaip ir Lietuvoje, tačiau atsiskai-

tymo už naudojimąsi lengvatomis mechanizmas yra išplėtotas bei santykinai griežčiau apibrėžtas palyginus su Lietuva.

3. Subsidijų ir mokesčių lengvatų instrumentų sąsajos su viešosios politikos tikslais

Subsidijos ir lengvatos, kaip viešosios politikos instrumentai, tarnauja apibrėžtiems viešosios politikos tikslams. Teisinis reguliavimas dažnai tiesiogiai nekalba apie tuos motyvus ir argumentus, kuriais buvo grindžiamas vienos arba kitos paramos teikimo nustatymas (Doe 2011, 187). Vis dėlto viešosios politikos tikslai bent lakoniškai įvardijami valstybinės paramos religinėms bendruomenėms skyrimą (arba skyrimo galimybės teisinį pagrindimą) nustatančiuose, taip pat kituose religinių bendruomenių veiklą reguliuojančiuose dokumentuose. Tokie tikslai yra iš kelių skirtingų viešosios politikos sektorių: kultūros, švietimo ir socialinės politikos. Pavyzdžiui, Lietuvos Religinių bendruomenių ir bendrųjų įstatymo 7 straipsnyje sakoma, kad juridinio asmens teises turinčios religinės bendruomenės ir bendrijos „gali įstatymų nustatyta tvarka iš valstybės gauti paramą kultūrai, švietimui bei labdarai“ (Lietuvos Respublikos Seimas, 1995). Tačiau Lietuvos Respublikos ir Romos katalikų bažnyčios, atitinkamai ir religinės bendruomenės, santykius apibrėžiančioje Lietuvos sutartyje su Vatikanu „Dėl santykių tarp katalikų bažnyčios ir Valstybės teisinių aspektų“ labiausiai akcentuojami socialiniai tikslai, t.y. pabrėžiamas indėlis tokius tikslus įgyvendinant: „Katalikų Bažnyčia ir Lietuvos Respublika skatina bendradarbiavimą tarp jų karitatyvinių ir socialinių įstaigų“ (16 straipsnis); „Lietuvos Respublika jos teisės aktų numatyta tvarka teikia atitinkamą materialinę pagalbą Katalikų Bažnyčios karitatyvinėms ir socialinėms įstaigoms, kurios prisideda prie visuomenės gerovės“ (16 straipsnis) (Šventasis Sostas, 2000). Kita vertus, mokslinėje literatūroje pastebėta, kad valstybės ir religinių bendruomenių požiūriai į gerovę, į socialinės politikos uždavinius gali būti nesuderinami, nes, pavyzdžiui, religinės bendruomenės gali būti ne už, bet prieš skurdo mažinimą, nes skurdas yra prielaida siekiant tam tikrų aukštesnių dvasinių tikslų (Haynes, 2016, 362).

Latvijoje paramos tikslai yra labiau diversifikuoti, kiek galima spręsti iš priemonių dokumentų, nėra dominuojančio socialinio akcento. Pavyzdžiui, indėlis į visuomenės gerovę nėra taip išryškintas Latvijos sutartyje su Šventuoju Sostu. Latvijos sutartimi su Vatikanu numatyta valstybės parama Agluonos šventovei išlaikyti yra išskirtinis pavyzdys, kada religinio kulto pastatai ir vietovės yra laikomos ir valstybei reikšmingais kultūros paminklais, t.y. svarbiais kultūros politikos objektais (Doe, 2011, 168). Latvijoje subsidijos religinėms bendruomenėms yra nenuolatinės ir kiekvienu konkrečiu atveju turi tikslinę paskirtį. Toks *ad hoc* tikslinių tiesioginių subsidijų skyrimo religinėms bendruomenėms būdas leidžia geriau nustatyti, kiek instrumentai atitinka formuluojamus tikslus, prirėkus lanksčiai performuluoti tikslus arba juos konkretizuoti. Lietuvoje tradicinėms religinėms bendruomenėms tenkančios nuolatinės tiesioginės subsidijos (dotacijos) skiriamos,

šabloniškai, metai iš metų įvardijama parama maldos namams atstatyti ir kitoms reikmėms. Finansų ministerijos programoje „Tradicinių Lietuvos religinių bendruomenių, bendrijų ir centrų maldos namų atstatymas ir kitos reikmės“ šios programos tikslas įvardijamas tautologiškai formaliai: „Remti Lietuvos tradicines religijas“ (Lietuvos Respublikos Finansų ministerija, 2015). Nors didžioji dalis skiriamų lėšų greičiausiai naudojamos būtent pastatų remontui, tačiau problema tos „kitos reikmės“. Kitų reikmių tiksliai neapibrėžus, neįmanoma nustatyti, kontroliuoti bei įvertinti lėšų panaudojimo sąsają su socialinės politikos tikslų įgyvendinimu. Todėl socialinių tikslų įgyvendinimo pabrėžimas lieka labiau retorinis nei pagrįstas įrodymais. Netiesioginė parama tiek Lietuvoje, tiek Latvijoje daugiausia siejama su religinių bendruomenių indėliu įgyvendinant socialinės arba gerovės politikos tikslus. Tačiau Lietuvoje atskirais atvejais galima matyti nepakankamą paramos naudojimo kontrolę. Neapibrėžiant valstybės finansuojamų religinių bendruomenių „kitų reikmių“ vertinti nuolatinų subsidijų instrumento pritaikymo veiksmingumą arba bent pakankamą pagrįstumą yra žymiai sudėtingiau palyginus su Latvija.

Išvados

1. Lietuvoje dalis subsidijų tradicinėms religinėms bendruomenėms yra nuolatinės, nors jų paskirtis Vyriausybės nutarimuose ir specialioje LR Finansų ministerijos programoje įvardijama labai apibendrintai ir nedetalizuojant. Latvijoje nėra nuolatinų subsidijų (išskyrus Agluonos šventvietės rėmimą), dotacijos yra tikslinės, skiriamos numatant įvairius skirtinigus lėšų panaudojimo tikslus.
2. Lietuvoje tradicinėms religinėms bendruomenėms tenkančios nuolatinės subsidijos skiriamos (kaip tai oficialiai įvardijama) maldos namams atstatyti ir kitoms reikmėms. Konkrečiai neapibrėžus „kitų reikmių“, neįmanoma tiksliai nustatyti ir juo labiau kontroliuoti lėšų panaudojimo sąsają su socialinės politikos tikslų įgyvendinimu. Latvijoje yra lengviau nei Lietuvoje įmanomas įrodymais pagrįstas religinėms bendruomenėms skirtų lėšų naudojimo sąsają su socialinės ar kultūrinės politikos tikslais nustatymas ir vertinimas.
3. Lietuvos valstybės santykius su Romos katalikų bendruomene apibrėžiančiuose dokumentuose pabrėžiamas indėlis įgyvendinant socialinės politikos tikslus, ko nėra analogiškuose Latvijos dokumentuose.
4. Mokesčių lengvatos tradicinėms religinėms bendruomenėms Lietuvoje ir Latvijoje yra labai panašios. Tačiau galima tvirtinti, kad naudojimosi mokesčių lengvatomis kontrolės mechanizmas Latvijoje yra santykinai griežčiau apibrėžtas nei Lietuvoje.

Literatūros sąrašas

1. Balodis, Ringolds. 2006. "Equality Principle and Status of Predominant Religion (Traditional Religious Denomination) in the Baltic States." *Jurisprudencija*. 90(12): 103–107.
2. Balodis, Ringolds. 2014. „The Constitutional and Administrative Aspects of State and Church Regulation in the Republic of Latvia“. *The 19th Congress of the International Academy of Comparative Law*. Vienna. <http://www.iclrs.org/content/blurb/files/Latvia%202014.pdf>. [2016–02–04].
3. Doe, Norman. 2010. "Towards a 'Common Law' on Religion in the European Union." In *Religion, Politics and Law in the European Union*, ed. Lucian N. Leustean and John T. S. Madeley, 141–160. London and New York: Routledge.
4. Doe, Norman. 2011. *Law and Religion in Europe: A Comparative Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
5. Fornerod, Anne. 2015. "Introduction". In *Funding Religious Heritage*, ed. Anne Fornerod, 1–7. Farnham: Ashgate.
6. Glodenis, Donatas. 2008. "Administrative and Financial Matters in the Area of Religious Freedom and Religious Communities: Case of Lithuania." In *Legal Aspects of Religious Freedom. International Conference, 15–18 September 2008*, 392–408. Ljubljana: Office of the Government of the Republic of Slovenia for Religious Communities.
7. Göçmen, Ipek. 2013. "A new but old partner in the provision of social welfare: faith based organizations in Britain and Turkey." In *Social Policy and Religion*, ed. Peter Herrmann and Sibel Kalacyoglu, 149–162. New York: Nova Science Publishers.
8. Haynes, Jeffrey. 2016. "Faith-based Organisations and Development". In *Routledge Handbook of Religion and Politics*. Second edition, ed. Jeffrey Haynes, 352–366. London and New York: Routledge.
9. Holy See. 2000. "Agreement between the Holy See and the Republic of Latvia signed on 8 November 2000". http://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/2000/documents/rc_seg-st_20001108_santa-sede-lettonia_en.html. [2015–12–05].
10. Howlett, Michael. 2011. *Designing Public Policies: Principles and Instruments*. London and New York: Routledge.
11. Kuznecovienė, Jolanta. 2005. "State and Church in Lithuania." In: *State and Church in the European Union*. Second edition, ed. Gerhard Robbers, 283–303. Baden–Baden: Nomos.
12. Latvijas Republikas Ministru kabinets. 2006. "Noteikumi par reliģisko organizāciju gada pārskatiem." *Latvijas Vēstnesis*. Nr. 928. <http://likumi.lv/doc.php?id=148125>. [2016–02–04].
13. Latvijas Republikas Saeima. 1995. "Par uzņēmumu ienākuma nodokli." *Latvijas Vēstnesis*. Nr. 32 (315). <http://likumi.lv/doc.php?id=34094>. [2016–02–04].
14. Latvijas Republikas Saeima. 1997. "Par nekustamā īpašuma nodokli." *Latvijas Vēstnesis*. Nr. 145/147 (860/862). <http://likumi.lv/doc.php?id=43913>. [2016–02–04].
15. Latvijas Republikas Saeima. 2012. "Pievienotās vērtības nodokļa likums." *Latvijas Vēstnesis*. Nr. 197 (4800). <http://likumi.lv/doc.php?id=253451> [2016–02–04].

16. Latvijos Republikos Teisingumo ministerija. 2015a. "Atsakymas į užklausą dėl finansinės paramos religinėms bendruomenėms Latvijoje." Ryga, rugsėjo 30 d.
17. Latvijos Republikos Teisingumo ministerija. 2015b. "Atsakymas į užklausą dėl finansinės paramos religinėms bendruomenėms Latvijoje." Ryga, liepos 24 d.
18. Lietuvos Respublikos Finansų ministerija. 2015. "2015–2018 metų programų tikslai, vertinimo kriterijai ir jų reikšmės." http://www3.lrs.lt/home/ivairus/budzetas2016/data/22_24/3_lentele.pdf. [2016–02–02].
19. Lietuvos Respublikos Seimas. 2001. Pelno mokesčio įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001–12–29. Nr. 110–3992.
20. Lietuvos Respublikos Seimas. 1995. Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1995–11–02. Nr. 89–1985.
21. Lietuvos Respublikos Valstybinė mokesčių inspekcija. 2015. "Religinių bendruomenių apmokestinimo paaiškinimas." 2015–10–05. Nr. KD–5848. <https://www.vmi.lt/cms/documents/10174/8274962/RELIGINI%C5%B2+BENDRUOMENI%C5%B2+APMOKESTINIMO+PAAI%C5%A0KINIMAS.doc.pdf/d1b777f6-4d39-4cfb-b9e0-c37dc3f3be86>. [2015–12–13].
22. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. 2012. Nutarimas Nr. 766. Dėl lėšų paskirstymo tradicinių Lietuvos bažnyčių ir religinių bendruomenių vadovybėms. *Valstybės žinios*. 2012–06–29. Nr. 75–3885.
23. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. 2013. Nutarimas Nr. 463. Dėl lėšų paskirstymo tradicinių Lietuvos bažnyčių ir religinių bendruomenių vadovybėms. *Valstybės žinios*. 2013–06–04. Nr. 58–2929.
24. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. 2014. Nutarimas Nr. 239. "Dėl lėšų paskirstymo tradicinių Lietuvos bažnyčių ir religinių bendruomenių vadovybėms". TAR. 2014–03–19. Nr. 3240.
25. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. 2015a. Nutarimas Nr. 559. "Dėl lėšų skyrimo iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės rezervo." TAR. 2015–06–12. Nr. 9172.
26. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. 2015b. Nutarimas Nr. 254. "Dėl lėšų paskirstymo tradicinių Lietuvos bažnyčių ir religinių bendruomenių vadovybėms." TAR, 2015–03–16, Nr. 3891.
27. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija. 2015. "Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo pažyma dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl lėšų paskirstymo tradicinių Lietuvos bažnyčių ir religinių bendruomenių vadovybėms“ projekto (Nr. 15–0185–01–N) (Nr.15–1948(2))." https://lr.lt/uploads/main/Posed_medz/2015/150313/17.pdf. [2016–02–04].
28. Madeley, John T. S. 2015. "Constitutional Models and the Protection of Religious Freedom." In (ed.) *Routledge Handbook of Law and Religion*, ed. Silvio Ferrari, 209–226. London and New York: Routledge.
29. Pollock, David. 2014. "An Ill–Disguised Defence of Religious Privilege." In *Belief, Law and Politics: What Future for a Secular Europe*, ed. Marie–Claire Foblets et al, 245–253. Farnham: Ashgate.
30. Republic of Latvia. 2008. Law On Religious Organisations. http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Likumi/Law_On_Religious_Organisations.doc. [2016–02–04].

31. Ringvee, Ringo. 2013. “The State, New Religious Movements, and Legislation on Religion: A Case Study of Three Baltic States.” In *State Responses to Minority Religions*, ed. David M. Kirkham, 167–181. Farnham: Ashgate.
32. Schneider, Anne L., Ingram, Helen and DeLeon, Peter. 2014. “Democratic Policy Design: Social Construction of Target Populations.” In *Theories of the Policy Process*. Third edition, ed. Paul A. Sabatier and Christopher M. Weible, 105–149. Boulder, Colorado: Westview Press.
33. Šventasis Sostas. 2000. “Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir Valstybės teisinių aspektų.” Vilnius, 2000.05.05. http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_dokumentai/AS-LR-sutartis-teise.html. [2016–02–04].
34. Torfs, Rik. 1998. “Should the Churches Be Subsidized? Different Models; Some Perspectives.” In *The Role of the Churches in the Renewing Societies. Lectures and Documents*. Budapest Symposium, March 3–5–1997, 45–53. St. Alban’s: International Religious Liberty Association.
35. Torfs, Rik. 2007. “Religion and State Relationships in Europe.” *Religious Studies Review*. 4(1): 31–41.
36. Torfs, Rik. 2015. “A Theory of Church Funding –One Answer, Two Problems.” In *Public Funding of Religions in Europe*, ed. Frans Messner, 237–243. Farnham: Ashgate.
37. Tsvolas, Theodosios. 2014. *Law and Rdeligious Cultural Haritage in Europe*. Springer International Publishing Switzerland.

Saulius Pivoras, Karolina Presniakovaitė

**Public policy with regard to religious communities in Lithuania and Latvia:
instruments of direct subsidies and tax incentives**

Abstract

This article provides comparative analysis of how most popular financial instruments of public policy are used in the public funding of religious communities in Lithuania and Latvia. It was attempted to identify connections between state support and the implementation of the goals of social and cultural policy. Lithuania see’s religious communities (primarily traditional) as an important actor in the social policy making, as it is written in various legal acts. Latvia does not postulate similar position so unambiguously. Lithuania in comparison with Latvia distinguishes in that it gives constant direct annual subsidies to the traditional religious communities. These subsidies consist of basic part and variable part, which on its turn is dependent upon the number of confession members. Direct subsidies for traditional religious communities in Lithuania are given, as it is officially named, for reconstruction of church buildings and for other needs. It is impossible to correctly identify, evaluate and especially to control connection between the spending of dotation money and implementation of the goals of social or cultural policy while “other needs“ are not defined more precisely. In Latvia there are no constant direct subsidies for religious communities with the exception of annual dotation for maintenance of Aglona shrine according to agreement with the Holy Seat. Financial support is given by concretely expressed ad hoc demand (maintenance of concrete church buildings, etc.). Tax incentives are mostly identical in Lithuania and Latvia.

Saulius Pivoras – VDU PMDF Viešojo administravimo katedros docentas, humanitarinių mokslų daktaras.

El. paštas: s.pivoras@pmdf.vdu.lt

Karolina Presniakovaite – VDU PMDF Viešojo administravimo katedros doktorantė.

El. paštas: k.presniakovaite@pmdf.vdu.lt

Saulius Pivoras – Doctor of Humanities, Associate Professor of the Department of Public Administration of the Faculty of Political Science and Diplomacy at Vytautas Magnus University.

E-mail: s.pivoras@pmdf.vdu.lt

Karolina Presniakovaite – PhD candidate of the Department of Public Administration of the Faculty of Political Science and Diplomacy at Vytautas Magnus University.

E-mail: k.presniakovaite@pmdf.vdu.lt

Straipsnis įteiktas 2016 m. sausio–vasario mėn., recenzuotas, parengtas spaudai 2016 m. kovo–birželio mėn.